DE
CLEMENTE XIII.
PONTIFICE MAXIMO
RECENS CREATO
ORATIO

HABITA IN TEMPLO B. MARIÆ VIRGINIS
QUOD EST IN CAPITOLIO

A REVERENDISSIMO PATRE

JOHANNE DE-LUCA VENETO

EPISCOPORUM EXAMINATORE

CUM A REVERENDISSIMO PATRE

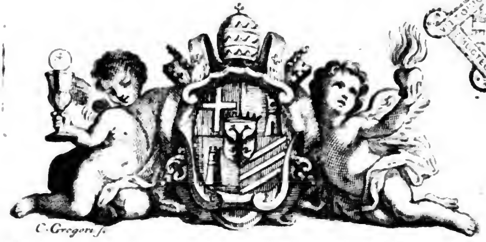
CLEMENTE DE PANHORMO

TOTIUS ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI

MINISTRO GENERALI

PRO GRATIARUM ACTIONE

SOLEMNIA FIERENT.

ROMÆ MDCCLVIII.

TYPIS JOHANNIS GENEROSI SALOMONI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

ORATIO.

QUA duodecim ab hinc annis alacritate de laudibus Petri Regalati, quem alumnum inſignem Ordinis mei Summus Pontifex Benedictus inter Sanctos retulerat, verba feci, eadem me de Clemente Decimotertio novo Pontifice renuntiato & Ordini ipſi, qui ei plurimum debet, & Sereniſſimæ Venetorum Reipublicæ, quæ, cive hoc ſuo honorem ſummum adepto, eſt gloriæ fructum ampliſſimum conſecuta, maxime decet gratulari. Ac nobis quidem quantopere ſit lætandum, quos Sanctiſſimus Pontifex præcipua quadam, & vere paterna caritate complectitur, non multis verbis oſtendam. Nam

& mihi in ſemihoræ curriculum contrahenda oratio eſt, & cum præſentia veſtra, Eminentiſſime Princeps [1], Præſuleſque Illuſtriſſimi [2], tum vero ipſa majeſtas hujus templi auguſtiſſimi a me requirit, ut in unius REIPUBLICÆ VENETÆ exponenda lætitia, ejuſque cauſis inſiſtam. Hoc enim templum non ad triumphos modo beatorum hominum, qui ritu Eccleſiæ ſunt conſecrati, honeſtandos, ut in eo, quem diximus, factum eſt, aptiſſimum duco; ſed providentia divina conſtitutum videtur ad Venetorum gloriam in hac principe civitate orbis terrarum, & in hac luce omnium gentium prædicandam. Huc, Pio Quinto Petri Sedem tenente, magiſtratus Romani convenerunt, ut Jeſu Chriſto victori, & victoriarum datori de immaniſſimo hoſte ope potiſſimum Venetorum proſtrato gratias perſolverent. Non erit igitur alienum a perſona mea oratoris, ſi Venetus homo ad Venetos Præſules de Venetorum lætitia in hac ad eos honoris acceſſione orationem inſtituam, & eo dicam in loco, ubi Venetæ fortitudinis, & in Eccleſiam pietatis egregiæ monumentum videtis aureis litteris conſignatum [3].

In

1 Is eſt Eminentiſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Daniel Cardinalis Delphinus, Patriarcha, & Archiepiſcopus Utinenſis.

2 Veneti erant omnino novem.

3 Victoriæ nimirum de Turcis relatæ ad Echinades inſulas anno 1571.

Digitized by Google

In communi populi Chriſtiani gaudio, quo eum gratiſſima ſummi honoris ad Carolum Cardinalem Rhætionicum recens delati fama cumulavit, ut præcipuam quamdam Venetorum Respublica voluptatem perciperet, non communes modo ſibi cum Regibus, cum Rebuſpublicis, cum Principibus aliis cauſas habuit; ſed alias etiam potiores, & ad ſe proprie pertinentes, quæ ut majorem ipſius, atque inſigniorem lætitiam; ſic pacis otium, quo, bello ardente in propinqua Germania, etiamnum fruitur, jucundius reddunt. Nec vero dubium cuiquam eſſe poteſt, quin ex divinis oraculis, atque adeo fide, Chriſtiani qua ſumus, ratum ſit, quicumque ab ordine Cardinalium graviſſimo in Petri ſolio ſit collocatus, (quando res illa tota non humanis conſiliis, ſed inſtinctu Dei, atque afflatu adminiſtratur) eum ut populus Chriſtianus, & ipſi Reges, ac Principes venerentur; &, cum populum quiſque ſuum humanis legibus moderentur, & regant, ejus in graviſſimis rebus reſponſa, & leges tamquam oracula libentiſſime accipiant; auctoritatem non tam ei hominum conſenſione, quam divinitus datam vereantur; ab eo denique, quem Deo carum & eſſe, & fore ille Senatus,

natus, quo in orbe terrarum nullus eſt ſanctior, judicavit, numquam ſe diſceſſuros profiteantur. Verumtamen alia eſt animorum alacritas, cum homines ejus, quemcumque Deus placere ſibi indicavit, & rectorem impoſuit, æquis animis, ac libentibus imperium accipiunt; alia, cum, quem ſemper ipſi, in ejus vitam prope intuentes, eo munere dignum judicarant, ejus merita vident Dei quoque judicio comprobari. Primum igitur gratiſſimum Venetis, atque optatiſſimum accidit, eum Pontificem eſſe creatum, qui per omne anteactæ vitæ ſpatium talem ſe præſtitiſſet, ut tamquam perfectum, & abſolutum antiquæ illius innocentiæ, & integritatis exemplum omnium prædicatione commendaretur. Hanc ille de ſe cujuſvis ordinis hominum opinionem futuram jam inde a puero indicia non dubitanda præbuerat: qui cum in domo patricia, atque copioſa fortunæ bonis præſentibus uti poſſet, & in honeſto otio ætatem traducere, noluit tamen; ſed ad animum ſuum perficiendum familiæ opibus diligenter eſt uſus: cumque eum tribus præcipue rebus perfici ſciret, & ad illud exemplar divinitatis, unde originem ducit, proxime accedere; primum ſtudiis doctrinæ,

Digitized by Google

næ; deinde iis actionibus ſuſcipiendis, quibus hominum commoda procurentur; præſtanti denique in Deum religione, qua iter ad vitam præſenti vita optabiliorem paretur; ita ipſe vitam adoleſcens inſtituit, ita vir, atque ſenex in inſtituto perſeveravit, ut nullum temporis punctum ab iis, quos dixi, finibus aberraſſe, aut mentis aciem deflexiſſe videatur. Cum autem ſemel ad veram laudem contendere animo penitus imbibiſſet, ad eam ſibi, quæcumque ageret, referenda, & omnia, quæ eo non pertinerent, reſpuenda, & flocci facienda eſſe duxit. Videre erat adoleſcentem Bononiæ doctiſſimis, ſanctiſſimiſque magiſtris ita operam dantem, ut illum ab eo, quem ſuſceperat, curſu nec laboris aſperitas deterrere, nec avocare voluptatum blandimenta poſſent. Quid vero inclyta patria ab eo jam boni ſperare non poterat, cum præclara illa ſemina, quæ diligenter ſubacto, ac præparato animo coluerat, omni ratione foverat, aluerat, auxerat, efferrent tandem ipſa ſe, & fructus expectatione dignos afferrent? Sed Roma illum, Roma urbium princeps ad ſe vocabat; & ſub cujus olim imperio beata futura erat, ejus præſentis virtutem tanto ante guſtare, ac cognoſcere cu-

 pie-

Digitized by Google

piebat. Romam igitur venit, omnium bonarum artium, ut ita dicam, emporium, & virtutum palæſtram: quibus ſi CAROLUM RHÆTIONICUM ſupra cæteros Præſules floruiſſe affirmaro, nemini, puto, fiat injuria. Rara erat in viro probitas, exquiſita prudentia, &, cum in Rota, quam vocant, juri dicundo præeſſet, juſtitiæ amor eximius, candor animi, ac fides inuſitata; tanta vero erga Deum religio, & in Cælites pietas, tam effuſa in pauperes liberalitas, ut, quacumque incederet, tamquam exemplum quoddam perfecti hominis Chriſtiani ſpectaculo eſſet. Hic ego vos teſtes appellabo, Quirites, qui eum ſæpe contectum ſacco vidiſtis, & fune cinctum nudis pedibus obeuntem compita Urbis, hominem id temporis ob ſtudiorum labores habitu corporis non firmiſſimo, ſtipemque a civibus corrogantem, quam pauperibus daret, qui incluſi carceribus tenerentur. Quoties illum in templis fundentem preces ad Superos, & in rerum cæleſtium meditatione defixum, quoties ægrotis, ac peregrinis quam amanter, & pie miniſtrantem attoniti ipſi, veſtramque in eo imitando indiligentiam apud vos tacite incuſantes, contuiti eſtis? Ergo cum RHÆTIONICUM Roma tota in ſinu, atque in ocu-

lis

Digitized by Google

lis ferret, Clemens XII., vir, cum in cæteris rebus eximia quadam prudentia, tum miro in pernoſcendis hominum ingeniis acumine præditus, qui neminem ſciret in hac Urbe perſonam aut diutius tuliſſe, aut ferre poſſe, hominem non fucatæ, ſed veræ pietatis, & inſigni præterea doctrinæ laude florentem in ampliſſimum Patrum Purpuratorum collegium aggregavit. Hic ego, ſi, quod poetæ ſolent, idem nobis quoque facere liceret, Neſtoreum mihi aliquod eloquentiæ flumen optarem, ut quaſi per gradus attolleretur, & ſe ipſa grandior, ac ſublimior fieret oratio. Vix enim fas videtur de raris, inuſitatiſque rebus dicentem uſitato, & quotidiano genere ſermonis uti. Sed in hac conſcientia tenuitatis meæ illud me recreat, atque ſuſtentat, quod apud eos me dicere intelligo, qui rerum a Carolo Cardinali Rhætionico divinitus geſtarum partim Venetiis, atque Patavii, partim Romæ teſtes, ac ſpectatores fuerunt. Nihil eum omnino Cardinalatus dignitas immutavit; ſed tantum, ut ejus virtus a pluribus cognoſceretur, effecit: eamdem, quam privatus, in omnes facilitatem, eumdem cultum, eamdem vitæ, ac diſciplinæ ſeveritatem retinuit plus annis viginti.

ti. Quantum ei prudentiæ, & acuminis ad videnda ea, quæ vera, & recta eſſent, quantum animi, & libertatis ad eadem proferenda, quantum auctoritatis ad obtinenda ſemper fuerit, quid opus eſt, præſertim apud vos agentem pluribus verbis exponere? Sed eam tamen beneficentiam nequeo tacitus præterire, qua in omnes eſt uſus, poſteaquam Epiſcopatum accepit, & cujus habet is quidem laudatores quamplurimos, utinam vero æque multos imitatores haberet. Erant illi proventus e bonis Eccleſiæ oppido uberes; at erant etiam alendi, ut in ampliſſima diœceſi, pauperes bene multi; erat templum Patavii princeps ædificandum, ornandum; erat & Clericorum ſeminarium, totius Italiæ clariſſimum, partibus multis amplificandum; erant familiæ Religioſorum Patavii, erant Romæ ſublevandæ; inter quas noſtræ, illæ noſtræ, quæ ſeceſſum amantes commercia vulgi declinant; tum hæc præſertim hujus templi auguſtiſſimi cultrix aſſidua; cujus ille templi novennio titulum geſſit. Verum his omnibus exequendis amantiſſimus Paſtor nequaquam defuit, contentus ſcilicet ipſe parvo, & parabili victu, atque cultu; quem ſibi tamen non proventus Eccle-

ſiæ,

Digitized by Google

ſiæ , ſed patris optimi pietas , non magis in filium , quam in egenos incenſa , ſuggerebat . Verum hæc beneficia in rebus potiſſimum extra animum poſitis verſabantur : quid illa ad animos pertinentia , diœceſim obire , difficultates contemnere , aut ſuperare , importunitates etiam devorare , mores ad religionis præſcriptum inſtituere ? quid illa Patavii ſtatis diebus catechiſmo intereſſe , die , noctuque ſacroſanctum Viaticum , quoties ad ægros morti jam proximos deferretur , comitari ? quid impetraſſe a deceſſore Pontifice Benedicto , ut baſilicæ ſeptem Patavii eſſent , ejuſmodi ornatæ beneficiis , quibus ſeptem Romanæ ; ut quiſquis caſte , ac religioſe illas viſeret , Deumque in illis veneraretur hoc ritu , quo in Urbe ſolemus , pœnarum omnium , quæ , peccatis dimiſſis , luendæ adhuc reſtarent , remiſſionem pleniſſimam obtineret ? Qua re civitas , non ſtudiis modo doctrinarum , verum etiam pietatis Chriſtianæ in primis dedita , ita in Præſulem ſuum incenſa eſt , ita eum diligit , atque obſervat , nemo ut jam ſit , quin , ſi fieri poſſet , velit aliquid vitæ detractum ſuæ , ut ejus additum vitæ eam longiſſime prorogaret . O vis virtutis , quid non in eorum pectoribus , qui

Digitized by Google

qui te cognoverint, efficis? Pulchritudinem Plato tuam, ſi cerneretur, mirabiles ſui amores excitaturam eſſe dicebat. Atqui ſub corporis oculos illa non cadit, ſed tantum actionibus indicatur: & eam oculis animi homines probi, ac moderati videre poſſunt, qui, quod nulla cupiditatum nubes oppoſita eſt, multo, quam cæteri, cernunt acutius. Cum ergo in CAROLI vita, rebuſque geſtis præter communem modum coruſcares, eum permultis, qui ejus animum noverant, admirabilem, cunctis, qui facta ſuiſmet oculis hauriebant, unice amabilem reddidiſti. Tu, quæ illum ab ipſis incunabulis ſuſceptum perpetuo comitata eras, Cardinales graviſſimos, & cujuſque rei æſtimatores acerrimos, admiratione ſuſpenſos tenuiſti: tu ab illis ſuffragia, quibus Epiſcopus Patavinus Pontifex Maximus crearetur, elicuiſti: tu illum ſola in iſto celſiſſimo dignitatis inter homines Deo proximæ ſolio tuis ipſamet manibus collocaſti.

Quare non eſt mirandum, Auditores ornatiſſimi, ſi tali Pontifice, ſuo cive, creato, VENETORUM RESPUBLICA, quæ ſtudium quoddam incredibile erga hanc ſacroſanctam Sedem ab ipſis inclytæ civitatis conditoribus hæreditarium

Digitized by Google

tarium accepit, tanto ex ea re gaudio affecta eſt, quantum neque mea, neque cujuſquam oratione ſatis poteſt declarari. Nam cum ita natura comparatum ſit, ut quiſque apud eos in honore eſſe, ac florere cupiat, quorum cauſa plurimum laboravit, in plurimaque ſe, ac maxima pericula expoſuit, neceſſe eſt Venetos præter modum lætari, hoc viro patricio Romanæ Eccleſiæ præpoſito, pro cujus Eccleſiæ dignitate majores ipſorum toties de vita, fortuniſque omnibus dimicarunt. Vere enim hoc, vere, & ſine cujuſquam injuria gloriari poſſumus, duabus præcipue laudibus homines noſtros jam inde ab inclyta civitate conſtituta perpetuo floruiſſe; quod & Catholicæ religionis non conſervandæ tantum, ſed etiam propagandæ ſtudioſiſſimi, & ad Pontificum Romanorum dignitatem tuendam, ſalutem, & otium conſervandum paratiſſimi ſemper fuerunt. Ab his Leo Imperator Iſauricus, qui contra ſacras imagines, & Gregorium Secundum impium bellum ſuſceperat, navali prælio ſubactus, & regni parte multatus eſt. Horum virtute Conſtantinopolis capta Latinos ritus admittere, & Innocentio Pontifici hoc nomine Tertio parere cœpit. Hos Fridericus Ænobarbus ab Alexan-

xandro Tertio damnatus cum Apoſtolicæ auctoritatis ab ſe violatæ egregios vindices eſſet expertus, ab iis pacis conditiones, redintegrata cum Pontifice gratia, humi ſtratus accepit. Hujus nepotem Fridericum Secundum a Gregorio Nono anathemate ictum, ob idque implacabili adverſus Eccleſiam Romanam odio flagrantem, & cæde, ac ſanguine omnia complentem; adminiſtrumque, ac ſatellitem crudelitatis ipſius Actiolinum tyrannum Veneti in acie conciderunt. Atque ut finem dicendi faciam, ſi omnia, quæ in hoc genere noſtri geſſerunt, unum in locum collata cum iis, quæ ab aliis gentibus geſta ſunt, comparentur, nec numero ab iis, nec magnitudine obruentur. Quæ ne quis magis ambitioſe, quam vere a me dicta arbitretur, Annales Eccleſiæ in manus ſumat: in iis reperiet, Venetorum Ducem, Senatum, populum ab iis, quos dixi, Pontificibus Maximis ſummis laudibus celebratos: ab Innocentio præſertim Tertio, ſapientiſſimo homine, ac vere Magno, fuiſſe Venetos appellatos *Cooperatores probiſſimos, & efficaces ad honorem Dei, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ* [1].

Hæ

1 In litteris Innocentii Papæ Tertii ad Raynerium Dandalum vice fungentem patris ejus Henrici Sereniſſimi Ducis Venetiarum: quibus litteris Thomas Mauroccnus Patriarcha Conſtantinopolitanus inſtituitur.

Digitized by Google